

Oponentský posudek na magisterskou práci Jana Kučery
„Studie písem tamilské epigrafie a jejich vývoj“

Svým tématem a zpracováním se magisterská práce Jana Kučery v několika ohledech odlišuje od profilu obvyklého u tohoto typu prací. Indická epigrafie je sama o sobě rozsáhlé badatelské téma, u nás dosud do hloubky nestudované a i v mezinárodním kontextu dosud komplexně nezpracované. Autor v poměrně obsáhlé dvanáctistránkové bibliografii uvádí řadu speciálních studií pokrývajících jednotlivé dílčí problémy a témata, sám se ale rozhodl pro syntetizující prezentaci vývoje jihoindických písem chápaných jako předstupeň a zdroj písma tamilského. Jistě je možno namítnout, že s ohledem na celkovou úroveň znalostí a též požadovaný rozsah práce je takovýto počín předčasné; na druhé straně je ale možno ji chápat jako výsledek celkového mapování na první pohled ne zcela přehledného terénu, po němž může následovat řešení dílčích problémů.

V úvodu autor rekapituluje a hodnotí dosavadní české publikace věnující se obecně otázce vzniku a vývoje písma; je patrné, že v případě indických písem je český čtenář odkázán na stručné a ne vždy přesné informace v obecných pojednáních o vzniku a vývoji písma. Za svůj vlastní úkol si předsevzal „představit písma, na která může badatel narazit při zkoumání tamilských epigrafických a paleografických záznamů—bráhmí, vatteluttu, grantha a různá stádia tamilského písma—a shrnout dosavadní poznatky o jejich historickém vývoji a vztahu mezi nimi.“ (s. 12). Kromě čistě informativního shrnutí má tedy práce i praktický cíl usnadnit případnému zájemci o četbu jihoindického nápisového materiálu identifikaci jednotlivých forem a typů písma. K tomuto účelu slouží i řada přehledných schematických tabulek písem a obrázků dokumentujících jejich skutečnou podobu. K praktickému zvládnutí správné interpretace nápisového materiálu ovšem tato stručná forma nepostačuje, v rozšířené a do větší hloubky rozpracované podobě by se ale mohla stát základem pro budoucí čítanku starých tamilských nápisů.

Historická část práce se věnuje výlučně vývoji grafické podoby jednotlivých znaků, stranou ponechává otázku, do jaké míry mohou být konkrétní změny pozorované v zápisu jazyka reflexí jeho vlastního vývoje či případně dialektových zvláštností a odchylek. Na str. 33 si autor např. všímá variantního psaní dlouhých a krátkých samohlásek u/ū a i/ī v tamilském bráhmí, neklade si ale již otázku, do jaké míry může tento jev signalizovat kolísání výslovnosti a vůbec, do jaké míry a jakým způsobem písmo reaguje na změny v mluvené řeči. Je ústní promluva primární a písmo se ji snaží více méně přesně reprodukovat, nebo je primární ortografie, jež zachycuje jazyk v uměle stabilizované podobě?

Vítanou informací nacházející se na konci každé kapitoly pojednávající o jednotlivých písmech je údaj o jejich dostupnosti v elektronické podobě jako fontů vytvořených podle platných standardů Unicode apod.

Nejrozsáhlejší kapitola vlastní práce je věnována vývoji tamilského písma. Kromě epigrafického materiálu si všímá i vývoje tamilské typografie od prvních portugalských tisků až po současnost. Do značných detailů jsou zde představeny moderní reformy či pokusy o reformu tamilského písma, včetně mnohdy vzrušených debat, jež toto zdánlivě technické téma v tamilském veřejném prostoru vyvolávalo. Vzhledem k míře pozornosti, již autor tomuto tématu věnuje, by bylo vhodné zmiňované politizované debaty alespoň stručnými zmínkami zapojit do širšího kontextu obecné problematiky reformy písma a ortografie, jež se zejména ve 20. století dotkla snad většiny grafických systémů světa.

Téměř třetinu práce zaujímají přílohy, z nichž nejrozsáhlejší informuje o digitálních technologiích a jejich roli při převodu tamilského písma do podoby digitálních fontů a jejich praktického používání. Autor věnuje pozornost i ovladačům klávesnice, které lze v současné době používat. Jde o souhrn užitečných a praktických informací, které mohou čtenáře nasměrovat k volbě rozhraní, které mu bude nejlépe vyhovovat. Autor tohoto posudku zde postrádá informaci o aplikaci Microsoft Keyboard Layout Creator, která umožňuje nadefinovat si ovladač zcela podle svých preferencí (umožňující např. opustit INSCRIPT a psát jakékoli indické písmo na české klávesnici).

Na formátování práce, řazení tabulek a ilustrací je patrné, že autor má s typografickým zpracováním textu a grafickou úpravou stránky již určité zkušenosti. Členění textu do kapitol i na stránkách je logické a přehledné. Zamrzí ale poměrně velké množství chyb a nedůsledností v prepisech indických jmen a někdy též syntaktických chyb. Důsledně se zde např. píše sinhalský (s. 27 aj.) místo správného sinhalský, malajalámština (s.42 aj.) místo malajálámština, Andhrapraděš (s. 33 aj.) místo Ándhrapraděš, písmo karoští (s. 21 aj.) místo správného kharóšthí. Některé chyby by se daly odstranit při následném korekturním čtení: „za zajímavost ještě stojí“ (s. 79) místo jistě zamýšleného „za zmínku ještě stojí zajímavost“ nebo poslední věta Gándhího citátu na s. 84. Poznámka 337 na s. 89 zůstala pravděpodobně nedokončená.

Nad výše zmíněnými nedostatky však převažují klady práce. Autor dokázal čerpat z velkého množství různorodých zdrojů, tištěných i elektronických, v našich knihovnách velmi často nedostupných, a sestavit text, který logicky uspořádanou a přehlednou formou podává základní informaci o více než dvoutisíciletém vývoji jihoindického a tamilského písma a o jeho praktickém používání v soudobé elektronické sazbě. Práci proto doporučuji k obhajobě a navrhuji klasifikovat stupněm „velmi dobře“.

V Praze 24. 1. 2024

PhDr. Jaroslav Strnad, Ph.D.